

ANLATIM BOZUKLUKLARI

A) Anlamsal (Anlama Dayalı) Bozukluklar

Gereksiz Sözcük Kullanılması

Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması

Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması

Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması

Atasözleri ve Deyimlerin Yanlış Anlamda Kullanılması

Zamir Eksikliği (Anlam Belirsizliği)

Mantık ve Sıralama Yanlışlığı

A) Anlamsal (Anlama Dayalı) Bozukluklar

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

Türkçede bir cümle gereksiz sözcüklerden uzak en sade şekilde kurulmalıdır. Cümlenin bu durumu aynı zamanda duruluk ilkesiyle de ifade edilir. Buna göre bir cümlede gereksiz sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

Eğer bir sözcük cümle içinden atıldığında anlamda herhangi bir daralma ya da eksikliğe yol açmıyorsa gereksiz kullanılmıştır. Türkçede gereksiz sözcüğün cümle içinde kullanılması iki sebepten olabilmektedir:

* Eş anlamlı sözcüklerin cümle içinde kullanılması

* Sözcüğün anlamının başka sözcükte ya da ekte bulunması

Örnek

Yanındaki arkadaşına alçak sesle bir şeyler fısıldadı.

Daha bu ödevi henüz bitiremedim.

Galiba beklediği haber ona ulaşmayabilir.

Dersin sonuna kadar karşılıklı olarak arkadaşıyla güleştü.

2. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması

İyi bir cümle anlatmak istediği düşünceyi tam olarak yansıtabilmelidir. Cümle okuyucunun ya da dinleyicinin kafasında tam olarak canlanabilmeli, onların kafasında bir karışıklığa yol açmamalıdır. Cümle içinde anlam olarak çelişen kelimelerin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Bu tür anlatım bozukluklarında genellikle bir kesinlik bildiren sözcük kullanıldıktan sonra ihtimal bildiren bir sözcük ya da ek kullanılır.

Örnek

Bu hafta kesinlikle yağmur yağabilir.

Tam otuz yıl önce kadar şirketinin batması sonrasında bunalıma girmişti.

Eminim bunu gördükten sonra, galiba kızardı.

Hiç şüphesiz şarkı söyleyebilir.

3. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması

Eğer bir sözcük cümle içerisinde anlamına uygun bir şekilde kullanılmazsa anlatım bozukluğuna yol açar. Sözcüğün anlamının doğru bir şekilde bilinmemesinden kaynaklanan bu anlatım bozukluğuna yol açmamak için sözcük anlamlarının iyi bir şekilde bilinmesi gereklidir.

Aşağıdaki örneklerde yanlış anlamda kullanılan sözcüklerin yerine kullanılması gereken kelimeler parantez içinde verilmiştir.

Örnek

Arkadaşlarının yardımlarına karşın onlara minnet duymuştu. (Karşılık)

Yazarın kendine özgün fikirleri eserine yansımıştı. (Özgü)

Arabanın fiyatı pahalı olduğundan almaktan vazgeçtik. (Yüksek)

Yazın çekildiğim resimleri sosyal medyada paylaştım. (Fotoğraf)

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması

Cümle içinde kullanılan sözcüklerin, Türkçenin söz dizimine uygun bir şekilde doğru yerde kullanılması gerekir. Doğru yerde kullanılmayan sözcükler anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Özellikle cümle içinde zarfların isimden önce kullanılması bu başlıkta görebileceğiniz bozuklukların başında yer almaktadır.

Örnek

Deftersiz sınıfa öğrenci almam demişti öğretmen.

Doğrusu = Sınıfa deftersiz öğrenci almam demişti öğretmen.

Bu ödevlerimi yapamazsam çok başım ağrıyacak.

Doğrusu = Bu ödevlerimi yapamazsam başım çok ağrıyacak.

Eski Bursa milletvekili seçimlerde tekrar aday olmuştu.

Doğrusu = Bursa eski milletvekili seçimlerde tekrar aday olmuştu.

Ağrısız kulak delinir.

Doğrusu = Kulak ağrısız delinir.

5. Atasözü ve Deyimlerin Yanlış Anlamda Kullanılması

Cümlede ifade edilmek istenen anlamın daha güçlü bir şekilde vurgulanması için deyimlerden ve atasözlerinden yararlanılabilir. Ancak cümlede verilmek istenen mesaja uygun doğru bir deyim ve atasözü kullanılmazsa anlatım bozukluğu oluşmaktadır. Bu nedenle yazım ve konuşma sırasında kullandığımız deyim ve atasözlerine hakim olmamız gerekmektedir.

Örnek

Okulda sürekli sorun çıkarmasının sonucunda göze girmişti.

(Göze girmek = İlgi ve değer kazanmak, Göze batmak = Uygunsuz ve yakışsız görünme)

Takımı iki yol yedikten sonra antrenörün etekleri zil çalmaya başlamıştı.

(Etekleri zil çalmak = Çok sevinmek, Etekleri tutuşmak = Telaş yapmak)

Onu oradan kurtarmak için elinden geleni ardına koyma.

(Elinden geleni ardına koymamak = Elinden gelen bütün kötülükleri yapmak)

Güzele bakmak sevaptır. Doğrusu= Güzel bakmak sevaptır.

Göz var nizam var. Doğrusu= Göz var izan var.

6. Zamir Eksikliği (Anlam Belirsizliği)

Cümle içinde kişilerden bahsederken kişi zamirlerini kullanmamak bazen anlam belirsizliğine yol açtığından anlatım bozukluğu oluşturmaktadır. Anlam belirsizliğini gidermek için bahsedilen kişiyi karşılayacak doğru zamiri kullanmak gerekir.

Örnek

Bisikletini Adalarda görmüşler. (Senin mi onun mu bisikleti?)

Telefonunu çalmışlar. (Senin mi onun mu?)

İhtiyar adama yardımcı oldu. (Yardım eden ihtiyar mı yoksa başka biri ihtiyara mı yardım ediyor?)

Doğrusu = İhtiyar, adama yardımcı oldu.

O, ihtiyar adama yardımcı oldu.

7. Sıralama ve Mantık Yanlılığı

Bir cümlenin dil bilgisi kurallarına uymasının yanında mantıksal bir düzlemde de geçerliliğinin olması şartı bulunmaktadır. Bir cümlede ifade edilenlerin mantık sınırlarının dışına çıkması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Yine aynı şekilde cümle içinde sıralamanın da mantık çerçevesinde yapılması gerekir.

Örnek:

Bu hızla kaza yaparsan ölebilir hatta yaralanabilirsin.

Doğrusu= Bu hızla kaza yaparsan yaralanabilir hatta ölebilirsin.

Değil domates doğramak, yemek bile yapamaz.

Doğrusu= Değil yemek yapmak, domates bile doğrayamaz.

Dışarıya çıktığımızda bisikletimizi çalınmış gördük.

(Çalınmış bir şey görülemez.)

Karşıya geçerken düşerek kaydı.

Doğrusu= Karşıya geçerken kayarak düştü.